

РЕЦЕНЗІЯ
кандидата юридичних наук, доцента
Хахуцяк Ольги Юрїївни на дисертацію
КАПУСТИНСЬКОГО МАКСИМА ВІКТОРОВИЧА
«Здійснення кримінального провадження щодо судді»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
081 Право

Актуальність теми дослідження. Актуальність кваліфікаційної наукової праці «Здійснення кримінального провадження щодо судді» є беззаперечно високою та зумовлена низкою взаємопов'язаних факторів. Кримінальним процесуальним законодавством України окремо виділено категорію осіб, які мають особливий процесуальний статус, тобто права і обов'язки яких перебувають під винятковим державним імунітетом. Кримінальне провадження щодо суддів, а саме осіб, які мають особливий процесуальний статус, становить особливу сферу правосуддя, яка вимагає особливого підходу та ретельного регулювання. Роль суддів у правовій системі визначається їхнім важливим завданням забезпечення справедливості та додержання закону.

Незалежна, неупереджена та компетентна судова система є беззаперечною гарантією реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, верховенства права, зміцнення довіри громадськості та здійснення справедливого правосуддя. У свою чергу інститут недоторканності відіграє важливу роль у забезпеченні того, щоб суддя міг виконувати свої функції на основі застосування закону, без зовнішнього впливу та політичного тиску, адже судова посадова особа, здійснюючи надані їй повноваження, має право діяти на основі власних переконань, не побоюючись особистих наслідків для себе. Необґрунтоване кримінальне переслідування судді, яке може використовуватись як прихований інструмент впливу на його процесуальну поведінку, є неприпустимим в демократичному суспільстві і однозначно шкодить іміджу держави. Водночас недоторканність суддів не повинна сприяти уникненню кримінальної відповідальності у разі вчинення останнім кримінального правопорушення. Саме тому існує потреба у

збалансованому та послідовному законодавчому підході до визначення процесуального імунітету осіб, які здійснюють правосуддя.

Характеристика основних положень роботи. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (242 найменування на 27 сторінках) та чотирьох додатків на 24 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 232 сторінок, з них основний текст – 181 сторінки.

У трьох основних частинах дисертаційної роботи комплексно досліджено теоретичні засади і практичні проблеми реалізації кримінальних процесуальних норм, що регламентують здійснення кримінального провадження щодо судді. У дисертації розв'язується наукове завдання, яке полягає у дослідженні наукових підходів щодо визначення у національному законодавстві обсягу процесуальних гарантій суддів у кримінальному провадженні з позиції дотримання балансу між незалежністю судді від зовнішнього впливу та невідворотністю покарання для нього у разі вчинення кримінального правопорушення.

Логічно структурований текст дає змогу констатувати належну кореляцію змісту тексту з узагальненням наукових здобутків у висновках та демонструє ґрунтовне розуміння автором проблематики предмету дослідження. Архітектоніка будови тексту дисертаційної роботи Максима Капустинського здебільшого перебуває у релевантному зв'язку з метою роботи, поставленими завданнями та отриманими висновками.

Анотація дисертації ідентична її основному змісту та повною мірою відображає основні положення дослідження. Оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною українською мовою.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, наукова новизна. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до положень Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ

Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019) та Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023). Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021; Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів НАПрН України від 26 березня 2021 року № 12-21. Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454). Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися у межах Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради НАВС від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 31 жовтня 2023 року (протокол № 22) і зареєстровано Координаційним бюро НАПрН України (№ 1304, 2023 рік).

Мета дисертаційної роботи визначена як розроблення та обґрунтування положень теоретичного й практичного характеру, що пов'язані з визначенням проблем здійснення кримінального провадження щодо судді та формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України в частині досліджуваної проблематики. Що дасть можливість сформулювати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Для реалізації поставленої мети автор визначив перелік завдань, які було успішно розв'язано під час виконання дослідження.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань під час аналізу предмета дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціально-

наукові методи: діалектичний, аналізу, узагальнення, формально-юридичний, порівняльно-історичний, статистичний, логіко-нормативний, порівняльно-правовий методів.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Дисертація є комплексним дослідженням в якому на основі доктринальних положень кримінального процесу, з урахуванням правозастосовної практики, а також законодавчих підходів європейських країн обґрунтовано низку положень і висновків щодо здійснення кримінального провадження щодо судді.

Зокрема, варто погодитись із думкою автора, щодо доцільності надання повноважень починати досудове розслідування щодо осіб, які користуються суддівським імунітетом, Генеральному прокурору за згодою органу суддівського врядування (ВРП). Запропонований порядок виступатиме розумною гарантією зменшення ризику зловживання владою прокуратурою у вигляді пропорційного компромісу, тим самим нейтралізуватиме спроби неправдивих повідомлень про вчинення кримінального правопорушення суддею. У зв'язку з чим сформульовано пропозиції про внесення змін до ст. 480-1 КПК України.

Заслугує на схвалення і підтримку думка про доцільність тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності через призму дослідження стану впровадження у національне законодавство процесуальних гарантій дотримання прав та законних інтересів, спрямованих на унеможливлення безпідставного обмеження права судді на працю (кримінально-процесуальна форма, процесуальні строки, інститут оскарження дій, рішень і бездіяльності органів і посадових осіб, що здійснюють кримінальне провадження, право на відвід).

Окремої уваги заслуговують пропозиції, щодо визначення наявності окремих недоліків нормативної регламентації відсторонення суддів КСУ, призначених на посаду Президентом України, які полягають у нечіткому

формулюванні суб'єкта внесення клопотання про відсторонення; порядку вирішення зазначеного питання; форми та змісту рішення про відсторонення судді КСУ та можливості його оскарження. У зв'язку з чим аргументовано, що порядок відсторонення від посади судді КСУ Президентом не передбачає забезпечення умов для реалізації права судді на участь у розгляді зазначеного клопотання, а відтак зумовлює порушення принципів змагальності та рівності сторін.

Крім того, дістали подальший розвиток: дослідження щодо розвитку законодавства в Україні, що регламентує процесуальний імунітет суддів у кримінальному судочинстві; теоретичне висвітлення спектру гарантій, що сприяють утвердженню незалежності судді у кримінальному провадженні, з-поміж яких виняткове місце займає особливий порядок притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності; пропозиції науковців щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині нормативного закріплення права Генерального прокурора та його заступника оскаржити рішення ВРП про відмову у задоволенні клопотання про застосування тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку його дії; окреслення специфіки проведення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів щодо судді, яка, у свою чергу, передбачає: 1) виключного суб'єкта внесення клопотання щодо проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, яким виступає тільки Генеральний прокурор або його заступник, керівник обласної прокуратури або його заступник; 2) підсудність розгляду клопотання щодо проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду.

Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечується потужною джерельною базою дослідження, достатніми емпіричними даними, а також вдало обраним комплексом наукових методів пізнання.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача. Основні положення та результати дисертації викладено у чотирьох наукових статтях, опублікованих у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, та чотирьох тезах, викладених, у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій і круглих столів. Перелік наукових праць здобувача й аналіз їх змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних заходах.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Дотримання принципів академічної доброчесності оцінювалося, з огляду на суть таких принципів та підходів до розуміння основних різновидів академічного плагіату, викладених в Листі Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 № 1/9-650 «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти». Зокрема, Капустинський Максим Вікторович у роботі не допускає: дослівного запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело; використання інформації у виді фактів, ідей, тощо з джерела без посилання на це джерело; перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в дисертаційній роботі положення можуть бути використані у:

освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства», «Докази і доказування у провадженнях про кримінальні правопорушення», «Кримінальний процес», «Досудове розслідування» та під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів (Акт про впровадження

результатів дисертації в освітню діяльність Національної академії внутрішніх справ від 15 серпня 2025 року);

– *науковій діяльності* – при підготовці монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, пропозицій до чинних та проєктів нормативно-правових актів (Акт про впровадження результатів дисертації в наукову діяльність Національної академії внутрішніх справ від 15 серпня 2025 року).

– *правозастосовній* діяльності прокурорів (Акт про впровадження результатів дисертації в діяльність Тренінгового центру прокурорів України від 20 червня 2025 року);

– *правозахисній* діяльності адвокатів (Акти про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в практичну діяльність адвокатського об'єднання «Баррістерс» від 8 липня 2025 та Ради адвокатів Запорізької області від 19 червня 2025 року);

– *законотворчому процесі* – під час удосконалення законодавства, що регламентує процесуальну діяльність підрозділів дізнання (акт впровадження Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 16.01.2025 № 04-27/12-2025/13324).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту роботи.

Незважаючи на загальне позитивне враження від роботи дисертанта, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні положення, які мають бути уточнені:

1. У підрозділі 1.2. «Сучасний стан наукових досліджень та законодавчої регламентації здійснення кримінального провадження щодо судді» доцільним було б конкретизувати поняття законного та справедливого правосуддя, які розглянути в контексті кримінального процесу, суддівського статусу та загальних принципів правосуддя.

2. При здійсненні порівняльно-правового дослідження законодавчих підходів європейських країн до нормативного визначення імунітету суддів та меж його дії, дисертант, виявив відсутність нормативної регламентації

процесуального імунітету та допустимість переслідування суддів із застосуванням загального порядку здійснення кримінального провадження (Франція, Німеччина, Велика Британія); а також визначив модель відносного захисту шляхом застосування формального імунітету, який може бути скасований у відповідній процедурі (Албанія, Естонія, Молдова, Латвія, Литва, Польща, Угорщина, Хорватія, Чехія, Швейцарія).

Слід зазначити, що при дослідженні зарубіжного досвіду імунітету суддів не було здійснено індивідуального аналізу нормативного регулювання в кожній із названих країн. Узагальнення без конкретизації не дозволяє виявити унікальні риси правових систем і провести глибше зіставлення з українським законодавством. Отже, створює враження поверхневого аналізу та не дозволяє простежити відмінності у правовому статусі суддів у різних правових системах.

3. У підрозділі 2.2 «Повідомлення судді про підозру» дисертантом здійснено ґрунтовний аналіз позицій науковців, судової практики та правових висновків Великої Палати Верховного Суду. Автор обґрунтовано зазначає, що саме по собі вручення тексту повідомлення про підозру судді іншим суб'єктом, за умови дотримання вимог ст. 481 КПК України, не порушує гарантій суддівської незалежності.

Водночас дисертантові доцільно було б більш детально зосередити увагу на практичних аспектах реалізації цього положення, зокрема на потенційних процесуальних порушеннях, які можуть виникати під час вручення підозри судді. Такий аналіз поглибив би наукову аргументацію та сприяв би більш комплексному висвітленню проблеми.

Проте наведені зауваження та пропозиції, здебільшого, носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Капустинського Максима Вікторовича.

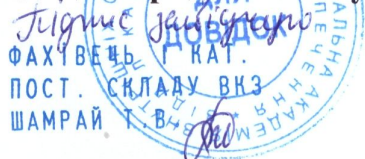
Дисертація вирізняється чіткою логічною структурою, викладена грамотною, фаховою мовою з дотриманням наукового стилю, що свідчить про належний рівень володіння автором спеціальною науковою термінологією.

Зміст дослідження підтверджує його завершеність, методологічну послідовність та авторське осмислення предмета дослідження. Додатки мають прикладне значення, логічно пов'язані з основним текстом і є ілюстрацією або емпіричним підтвердженням викладених положень. Оформлення та обсяг дисертаційної роботи повністю відповідають чинним вимогам Міністерства освіти і науки України.

Загальний висновок. Представлена дисертаційна робота Максима Вікторовича Капустинського «Здійснення кримінального провадження щодо судді» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення для сучасної науки теми. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції постанови КМУ від 19 травня 2023 року № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 19 травня 2023 року № 502), а її автор – Капустинський Максим Вікторович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

**Завідувач кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту
права та психології Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Ольга ХАХУЦЯК